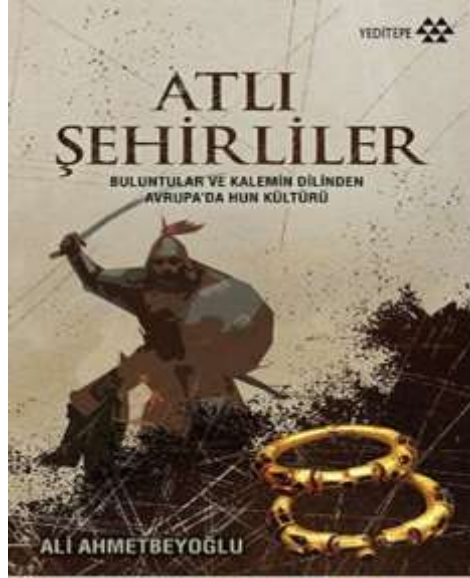

Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi / Journal of Turkish History Researches,
Yıl/Vol. 2, Sayı/No. 1 Bahar/Spring 2017
ISSN (çevrimiçi): 2459-0185 ISSN (basılı) : 2548-091X

Kitap Tanıtımı \ Book Review

**Ali Ahmetbeyoğlu, *Atlı Şehirliler Buluntular ve Kalemin Dilinden Avrupa'da Hun Kültürü*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, Mayıs 2016.
ISBN: 978-605-9787-46-8**

Salih Fatih AYAN*

Avrupa Tarihine derin izler nakşeden, doğusuyla, batısıyla Roma'ya diz çöktüren, çağdaşı devletlerinin korkulu rüyası haline gelen Avrupa Hun Devletinin öz kütlesi Hunlar, 4. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren Avrupa coğrafyasına dâhil olmuştur. Yaşadıkları zaman dilimi içerisinde bilinen dünyanın büyük bölümünde at koşturan Türkler, Avrupa kıtasına ayak basmayı da ihmal etmemiştir. Bu coğrafyada karşısına çıkan kavimlerle sadece savaş meydanlarında değil kültür, medeniyet

* Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih EABD Yüksek Lisans Öğrencisi, ayansalihfatih@gmail.com (Makale gönderim tarihi: 12.02.2017; makale kabul tarihi: 16.04.2017)

ve zihniyet sahasında da karşılaşmalar yaşamıştır. Doğunun ve bozkır kültürünün önemli bir unsuru olan Hunlar, batılı ve yerleşik Avrupa ile etkileşimlerini devletleştikçe artırmayı başarmıştır.

Hunlar Avrupa toplumlarıyla ilişkilerinde muhataplarını ne kadar etkilediyse kendisi de bir o kadar tesir altında kalmıştır. Asya'dan kopup gelen bu Hun kütleleri ilk devirlerde tanınmayışları ve güçlü akınları sebebiyle Avrupalının gözündeki korkunun kaynağı olmuştur. Nüfuz alanları genişledikçe ise bünyesinde birçok kavmi barındıran daha yerleşik bir unsur haline dönüşmüştür.

Ali Ahmetbeyoğlu'nun bu araştırma/değerlendirme eserinde Avrupa Hun Devletinin hayatı resmediliyor. Avrupa Hun Tarihi alanında yaptığı çalışmalarla önde gelen isimlerden olan Sayın Ahmetbeyoğlu'nun bu eseri Avrupa Hun Tarih'ini savaşlarıyla anılan kısmından sıyrıp, kültür ve medeniyet bağlamında ele alıyor. Yazar bu eserinde Siyasi Tarih yaklaşımına nazaran Arkeoloji ve Sanat Tarihi disiplinini daha ön planda tutuyor.

Ortaya çıkan eser okuyucuyu yormuyor, cümle bütünlüğü ve anlatımdaki akıcı üslubun yanı sıra bilimselliğe de önem veriyor. Kitapta yazar çoğunlukla; Ammianus Marcellinus¹, Priskos², Jordanes³

1964 Kayseri doğumlu olan Ali Ahmetbeyoğlu, sırasıyla Kayseri Lisesi (1982), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü (1987) bitirip aynı yıl bu fakülte de Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisansına başlamış ve aynı yıl bu ana bilim dalında araştırma görevlisi olmuştur. 1990 yılında *Grek Seyyah Priskos (V. Asır)'a Göre Avrupa Hunları* isimli yüksek lisans, 1997 yılında *Avrupa Hun İmparatorluğu* isimli doktora tezini bitirdi. Yazar ayrıca, *Avrupa Hunları (2013)*, *Sorularla Eski Türk Tarihi (2014)*, *Attila'nın Sarayında Bir Romalı (2014)* ve tanıtımını yaptığımız *Atlı Şehirliler Buluntular ve Kalemin Dilinden Avrupa'da Hun Kültürü (2016)* eserlerini okuyucuya sunmuştur.

¹ 4. asır Roma Tarihçisidir. *Res Gestae* adlı 31 kitaptan oluşan, Latince olarak kaleme aldığı Roma Tarihi mevcuttur. Bu eser Türk Tarihi açısından oldukça önemlidir.

² 6. asır Bizans Tarihçisidir. 8 ciltlik *Bizans Tarihi* en önemli eseridir. Ayrıca *Bizans'ın Gizli Tarihi* Adlı bir eseri de vardır.

gibi temel olarak Romalı müelliflerin eserlerine başvurup, Avrupa Hun Devletinin hüküm sürdüğü sahada ortaya çıkarılan arkeolojik buluntulardan da faydalanıyor.

Eser; Giriş (13-32.s), Değerlendirme (32-37.s) ve bunları takiben üç bölümden oluşuyor: 1. Bölüm; Mekân ve İnsan (37-65.s), 2. Bölüm; Boylar Birlikliğinden Devlete (65-113.s), 3. Bölüm; Buluntuların Dili (113-143.s), Algı (143-148.s), Attila (148-156.s), Bibliyografya (156-199.s) ve Dizin (199-205.s) olarak sıralanıyor.

Giriş bölümünde Hun kütlelerinin Avrupa sahasına gelişinin siyasi süreci işleniyor. Okuyucuya Avrupa Hunları hakkında gereken tarihsel altyapıyı bir özet mahiyetinde sunan müellif; Balamir, Uldız, Rua, Attila ve oğullarının dönemlerinin kısa siyasi tarihini ele aldıktan sonra değerlendirme bölümünde Avrupa Hunlarının siyasi tarihinin dışına çıkmaya başlıyor.

Birinci bölümde Ahmetbeyoğlu, mekân, Hun insanı, kadını, süsleri, yemesi, içmesi, dili ve inancı konusunda akademik bilgiler vererek kendi değerlendirmelerini aktarıyor. Hunların nasıl kısa sürede emperyal bir devlet haline geldiğine, yaylak kışlak kültürünün zamanla nasıl bir imparatorluk sarayı kuracak kadar yerleşik hale dönüştüğüne ışık tutuluyor. Hun kadınının süsüne düşkün oluşundan bahsederken sadece süslenmeye önem veren değil ata binen, savaşçı kadınlar olduklarını da dile getiriyor. Türk atının özelliklerini, Türk'ün atla olan bağına şöyle açıklıyor;

“Bir Hunlu için atın eyeri yerküreyi örten toprak gibiydi. Hunlar gece-gündüz fark etmeden at üzerinde yer-içer, alış-veriş yapar, mühim meseleleri istişare ederdi. Yürümeyi bir nevi eziyet addederlerdi. At üzerinde değilken kendilerini emniyette hissetmezler bu yüzden at üzerinde yaşarlar-uyuyorlar görüntüsü verirlerdi. At hunların ikametgâhi gibiydi. Başkaları için zapt edilmesi çok zor olanlar da dâhil

³ 6. asır Roma Tarihçisidir. *Dünya Kroniği* ve *Got Tarihi* en önemli eserleridir. *Got Tarihi* eserinde Hunlar hakkında geniş bilgiye yer verir.

atlara hâkim olurlardı. Nitekim bu gerçeği en güzel Zosimos⁴'un şu satırları ifade etmişti: "hunlar yürüyerek yani ayakları üstünde savaş yapma kapasitesine sahip değillerdi. Hatta gerçeği söylemek gerekirse yürümeyi de bilmiyorlardı. Ayaklarını sıkıca toprağa basamadıkları için at üstünde yaşıyorlar, at üstünde uyuyorlardı. Bununla beraber atlarıyla hızlıca daireler çizerek, uçar gibi hareket etmekteydiler. Savaş teknikleri mükemmel olan Hunlar, atlarıyla yaptıkları ani ataklar ve geri çekilmeleriyle düşmanı şaşırtıyor, at üzerindeyken bile ok atarak düşmanına büyük zarar vererek onların çok büyük kayıplar vermesini sağlıyorlardı".

Eserin ikinci bölümüne geçtiğimizde boylar birlikteliğinden devletleşen hunlardaki idari yapı, yönetimde hatunun rolü, meclis, dış politika, hukuk, ekonomi, silahlar ve ordu gibi konular hakkında bilgi verilerek değerlendirme yapılıyor. Kabile ve boylardan oluşan unsurların nasıl Hun idaresi altında toplandığından, Hun asıllı olmayan Edekon, Onegesius gibi isimlerin nasıl Avrupa Hun Devletinde üst makamlara gelebildiklerinden ve ne kadar etkin ve sadık olduklarından bahsediliyor. Türklerde liyakat sisteminin işlerliğine örnek olarak sayılabilecek bu durum diğer Türk kağanlıklarında da gözümüze çarpıyor; Göktürklerde Soğdu Maniah'ın elçilik görevinde bulunması, Selçukluda Fars asıllı Nizamülmülk'ün vezirlik görevini icra etmesi liyakate verilen önemi gösteriyor. Meclise danışan Hun Kağanlarının, Türk töresine aidiyetine ve doğu, batı tarzı yönetime atıfta bulunuluyor. Uldız'ın Doğu Romalılara hitaben dediği "Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar her yeri feth ederim" sözü ile cihan hâkimiyeti mefkûresinin hala devam ettiğine işaret ediliyor. Kuvvetlendikçe büyüyen Avrupa Hunları, devlet sınırlarını genişlettikçe Beş-ogur, Altı-ogur, Sabar gibi Türk boylarını da hâkimiyeti altına alarak Türk birliğinin tesisine de katkıda bulunuyor. Turan taktiği, savaş öncesi Kağanın nutuk icra etmesi gibi Türk kültürünün özelliklerini taşıdıklarına vurgu yapılıyor. Dış politikada Hunların güçlenmesi ve daha yerleşik hal almasıyla gelişime uğradığı göze çarpıyor. Eserde

⁴ 5. asır Bizans tarihçisidir. 6 ciltlik *Nea Historia* eserinin bir cildinde Hunlardan bahseder.

Türkler için yüksek değeri olan ok ve yay hakkında da önemli izahatlar da bulunuluyor. Ahmetbeyoğlu'nun eserinden yayın hâkimiyeti, hakani; OK'un ise tabiiyeti ve tabiileri temsil ettiğini öğreniyoruz. Araştırmacının verdiği bilgilerden Hun askeri sanatı, sosyal, ekonomik hayatı hakkında birçok şey öğreniyoruz. Hunlar sayesinde tersine girmek suretiyle çift taraflı kullanılabilen refleks yayın Avrupa da tanınması sağlanıyor. Avrupa Hunlarında savaşta kaybedilen asker sayısını öğrenmek için her asker savaş başlamadan sepete bir ok bırakıp savaş sonrası bu oklarını geri alırlar ve böylece zayıat ortaya çıkmış olurdu. Yapılan kazı çalışmalarında ele geçen altın yay ise makama göre üst düzey kişilerin altın yay sahibi olduğunu anlamamıza yardımcı oluyor. Avrasya coğrafyasının kadim ulusu olan Türklerin bir parçası olan Hunlar, geçim kaynakları olarak hayvancılık ile uğraşıyordu. Avrupa topraklarına gelişleriyle ve topraklarının genişlemesi sonucu farklı gelir kaynakları da oluştu. Nitekim bilinenin aksine Hunlar sadece yağma yaparak hayatını idame ettiren ve bu sayede güçlenen, savaşları kazanan, topraklarını genişleten bir devlet olamazdı. Hâkimiyeti altına aldığı topraklar üzerinde zirai üretime de ticarete de izin veriyordu. Devlet olmanın gerekliliği üzerine de bu ticaretten vergisini alıyordu. Belgrad- İstanbul arasındaki sahaya, Kerç'e, İtil'e hâkim olan Avrupa Hun Devletinin ticaretten doğan vergi gelirleri de oldukça yüksekti. Buluntuların dilinin anlattığı üzere Çin ve Hindistan'a kadar uzanan bir ticaret ağından bahsediliyor. Hun okları, eğerleri, baklava biçimli kargı ve ok uçları Avrupalı tarafından değer görmüş Hun halkı için geçim kaynağı olmuştu.

Eserin üçüncü bölümünde arkeolojik buluntular ışığında Hun halkının günlük yaşam tarzı, zevkleri, ihtiyaçları hakkında bilgiler veriliyor. Buluntuların zengin görsel malzeme eşliğinde nakledildiği bu kısımda bilgiler okuyucuya akıcı bir anlatımla sunuluyor. Avrupa Hunları coğrafyasında yapılan 150 yıllık bir geçmişe ait arkeolojik çalışmalar, yazılı kaynak konusunda yetersiz olan Avrupa Hun Devleti tarihine önemli ölçüde destek oluyor. Hun tarihine ait olan en eski

buluntu 1831 Höckricht⁵'te ortaya çıkmıştı. Eser bize Hun dönemine ait buluntuların yer, zaman ve fiziksel oluşumları hakkında gerekli bilgiyi aktarıyor. Bu bölümde adı geçen buluntuların renkli görseller halinde okuyucuya sunulması da cezp edici bir unsur olarak kendine yer buluyor.

Çalışmada üçüncü bölüm içine iliştirilen algı başlıklı kısım; Ahmetbeyoğlu'nun Hunlara karşı batı bakış açısını eleştirdiği ve Hunların özünü anlattığı yer olarak karşımıza çıkıyor. Eserin son başlığı olan Attila'da ise Avrupa Hun Devletinin en ihtişamlı dönemini yaşatan, kimine göre barbar olan ancak kendi tebaasına zenginlik, gelecek nesillerine de destansı bir tarih bırakan bu kutlu kağandan bahsediliyor.

Ahmetbeyoğlu bizlere Avrupa Hun Tarihine savaşlar ve barışlardan arındırılmış bir gözle ve sosyal tarih perspektifinden bakabilme penceresi açıyor. Bu eseriyle yazar, Avrupa Hun Devletinin sosyo-kültürel hayatını çeşitli cepheleriyle ve yetkinlikle ortaya koymayı başarıyor.

⁵ Günümüzde Polonya topraklarında bulunan Jedrychowice isimli bölge.

